

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ “คนเผาผี”
ในเขตชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช
(The Changes of Identity of
Undertakers in Urban Communities
in Nakorn Si Thammarat Province)

ดำรงศัพนธ์ ใจห้าววีระพงศ์*

(Damrongphun Jaihowweerapong)

เกื้อตลวา บุญปรากฏ**

(Kettawa Boonprakarn)

ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์***

(Nattapong Jitniratana)

Received: July 12, 2018

Revised: January 6, 2019

Accepted: June 3, 2019

* นิสิตปริญญาเอก คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขต
หาดใหญ่ (Ph.D student, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla
University, Hat Yai).

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยทักษิณ (Asst. Prof. Ph.D., Faculty of Humanities and
Social Sciences, Thaksin University).

*** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ทักษิณ (Associate Professor Dr., Faculty of Humanities and
Social Sciences, Thaksin University).

บทความวิจัย

วิชาการ

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” ในเขตชุมชน เมืองนครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561 โดยมีพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ พื้นที่ฌาปนสถานวัดชะเมา ตำบลท่าวัง วัดบุญนารอบ (จำปาขอม) วัดชลฉนียน (ชายคลอง) ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ภายใต้แนวคิด Identity เก็บข้อมูลจาก เอกสาร และจากภาคสนาม จากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non - participation observation) และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In - depth Interview) จากผู้ให้ ข้อมูล ได้แก่ กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชน พระสงฆ์ และคนเผาผี ข้อมูลที่ได้จะถูกนำมา จำแนกหมวดหมู่ ตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการศึกษา การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” ในเขตชุมชนเมือง นครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561 พบว่า กระบวนการกลายเป็นคนเผาผีมี วิธีที่แตกต่างกัน กล่าวคือ สืบทอดรุ่นสู่รุ่น จากการบวชเรียนลาสิกขามาเป็นคนเผาผี และจากการเป็นคนลงเต็นท์บริการงานศพผันตัวมาเป็นคนเผาผี ในส่วนของอัตลักษณ์ ของคนเผาผีนั้น เปลี่ยนแปลงเด่นชัดและแตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย 3 ยุค กล่าวคือ 1) คนเผาผียุคเชิงตะกอน (พ.ศ. 2500 - 2520) จะมีอัตลักษณ์คนชั้นต่ำ น่ากลัว กินข้าววัด นอนศาลา ได้เมียหมา ห่มผ้าผี เป็นเจ้าคาถา / เจ้าพิธี เป็นคนบุญ ไม่ใช่คนบาป 2) คนเผาผียุคเมรุเผาศพเตาถ่านไฟ (พ.ศ. 2520 - 2540) จะมี อัตลักษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำเมรุ พร้อมพริ้งด้วยคาถา มีตาสตราคืออาวูธ และ 3) คนเผาผียุคเมรุเผาศพเตาไฟฟ้า (พ.ศ. 2540 - 2561) จะมีอัตลักษณ์ใส่สูทเผาศพ แม้นทันสมัยแต่ยังใส่ใจในกฎ / ฝึกกฎขุดใช้กรรม หากินกับศพ / เห็นเงินเป็นใหญ่ High Skill: ช่างเทคนิคซ่อมเตาเผาศพไฟฟ้า คนเผาผียุคใหม่ขายไก่ย่าง คนเผาผีไฮเทค: ใช้ Facebook Line สื่อสารรับงานศพ เป็นผู้ประกอบการงานศพ

คำสำคัญ: คนเผาผี, อัตลักษณ์, ชุมชนเมืองภาคใต้

ABSTRACT

This article is aimed to study the changes of identity of undertakers working in urban communities in Nakorn Si Thammarat province during 1957 - 2018 by using qualitative research methodology and identity approach. Data was collected from documents, non-participant observation, and in-depth interviews with elderly people, monks and undertakers working in crematoriums in Wat Chamao, Wat Boonnarop (Jampakhom), and Wat Chonchanian (Chaikhlom) in Muang district. Data was classified, interpreted, concluded and presented by descriptive analysis.

Results reveal that there are many reasons why people became an undertaker: some followed in their father's footsteps, some had experiences in cremation as a monk and became an undertaker after resigning from the monkhood, others worked as temple workers before coming to the career. Characteristics of undertakers in each period were found to be quite different. In bier period (1957 - 1977) undertakers were churlish, scary, and a master of rituals and spells. They ate the remaining food from monks; slept in temple pavilions, using shroud as a blanket; and had temple dogs as companion. Nevertheless, they were a trustworthy person, not an evil-doer. In firewood crematory period (1977 - 1987) undertakers were crematory staff, using magic spells and a sorcerer's magic knife in their work. In cremation furnace period (1987 - 2018) undertakers wear suits, use cell phone, make profits from the dead, and yet they respect rules and law of karma. Some are cremation furnace technicians or are engaged in other side business

Keywords: Undertakers, Identity, Urban community in Southern Thailand

บทนำ

สังคมไทยมีความเชื่อว่าเมื่อญาติพี่น้องตายลงจะเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นผี คนที่ตายมีความต้องการเหมือนกับคนเป็น จึงต้องทำพิธีเช่นไหว้ของต่าง ๆ ไปให้ ในเมื่อผู้ตายกลายเป็นผีก็ต้องมีวิธีไม่ให้ผีรบกวนคนเป็น และความเชื่อเรื่องการทำบุญอุทิศไปให้คนตายในโลกหน้าได้ประโยชน์มากที่สุด สำหรับพิธีกรรม ขั้นตอนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับศพ จะต้องได้รับการจัดการที่ถูกต้องตามประเพณีจากผู้ที่มีความรู้ ชำนาญในพิธีการ มิฉะนั้นเชื่อว่าจะส่งผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวที่ยังอยู่และต่อวิญญาณของผู้ตาย พิธีศพถือว่าเป็นพิธีสำคัญในชีวิตของคน เป็นพิธีสุดท้ายเพื่ออำลาจากชีวิตในโลกนี้ไปสู่โลกหน้า เป็นการทำให้ไว้อาลัยแด่การจากไปของผู้เป็นที่รัก โดยญาติและคนรู้จักจากทั่วสารทิศจะมารวมตัวกันเพื่อแสดงความเคารพเป็นครั้งสุดท้าย (Satiek Koset 1998: 32 - 33; Wongtad 1991: 174 - 175; Praphiphatpong 1998: 20 - 21) จุดสำคัญของงานศพเห็นจะหนีไม่พ้น “ศพ” ที่กว่าจะนำเข้าไปประกอบพิธีกรรม กว่าจะมาปนกิจ กว่าจะได้สงบสุขจริง ๆ ในขั้นตอนสุดท้ายอย่างการลอยอังคาร ทุกขั้นตอนล้วนต้องผ่านมือ “คนเผาผี” หรือ “สัปเหร่อ” พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของคำว่า “สัปเหร่อ” ไว้ว่า ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับศพ ตั้งแต่ทำพิธีมัดตราสังจนกระทั่งนำศพไปฝังหรือเผา คนกลุ่มนี้อยู่จนเห็นวาระสุดท้ายแห่งชีวิตมอดไหม้เป็นเถ้าธุลี เป็นคนที่ใกล้ชิดกับคนตายมากกว่าญาติแท้ ๆ ฉะนั้นคนเผาผีจึงเป็นบุคคลสำคัญที่จำเป็นและมีบทบาทมากในการจัดทำพิธีศพ เนื่องจาก มีหน้าที่ตั้งแต่เคลื่อนย้ายศพมาในบริเวณวัด การจัดการศพตั้งแต่อาบน้ำศพ บรรจุศพ การกำกับศาลาอาศรมต่าง ๆ การส่งศพขึ้นบนเมรุจนกระทั่งเก็บอัฐิเสร็จเรียบร้อย

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าการจัดการงานศพในนครศรีธรรมราชานั้น มีพลวัตมาอย่างยาวนานตั้งแต่ยุคสมัยถึงประวัติศาสตร์ (ราวพุทธศตวรรษที่ 5 ถึงพุทธศตวรรษที่ 10) เหตุเพราะนครศรีธรรมราช เป็นแหล่งที่รับลัทธิศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธมาตั้งต่อก่อนพุทธศตวรรษที่ 10 และเจริญรุ่งเรืองที่สุดในช่วงพุทธศตวรรษที่ 16 ด้วยเหตุที่ลัทธิศาสนาทั้งสองได้ฝังรกรากอย่างมั่นคง ยาวนาน อิทธิพลของศาสนาทั้งสองนี้จึงมีต่อวัฒนธรรมเกือบทุกด้านไม่เว้นแม้วัฒนธรรมการทำศพ (Noonsuk 1998: 39 - 40; Pongpaiboon 2001: 75) ด้วยความผูกพันกับพุทธ

ศาสนาอย่างแน่นแฟ้นพิธีกรรมต่าง ๆ จึงดำเนินการอย่างเข้มข้นทั้งในเรื่องพิธีกรรม และความเชื่อเรื่องคนตาย กระทั่งปรากฏหลักฐานที่มีการก่อเชิงตะกอนเผาศพ (สามสร้าง) ในนครศรีธรรมราช เมื่อ พ.ศ. 2455 และมีการปรับปรุงแบบมีหลังคาขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2500 จนกระทั่งปัจจุบันและได้มีการเปลี่ยนแปลงไปมากหลังจากได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีการพัฒนา (Na Nakorn 2008: 266) ที่มาพร้อมด้วยระบบทุนนิยมและการบริโภคนิยมมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมตามความหมายของความทันสมัย ดังที่ Giddens (1992: 14 - 15) ให้คำอธิบายว่า “ภาวะความทันสมัย” เป็นผลผลิตของการปฏิวัติอุตสาหกรรมมีการใช้เทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตจำนวนมาก และการขยายตัวอย่างรวดเร็วของระบบทุนนิยมทำให้เกิดความแตกต่าง (different) กีดกัน แบ่งแยก (exclusion) ทำให้แบบแผนของระบบทางการเมือง บรรทัดฐานทางสังคม โครงสร้างทางชนชั้นเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความทันสมัยนี้ส่งผลกระทบต่อความเป็นคนเผาผีและพิธีกรรมงานศพจากการจัดการศพที่เรียบง่ายไปสู่กระแสบริโภคนิยม ที่ต้องใช้สถานประกอบการด้านธุรกิจโลงศพ ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมงานศพเข้ามาช่วยให้สะดวกสบายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังจากที่มีการเปลี่ยนจากการเผาแบบเชิงตะกอนซึ่งใช้เผากันมาตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2500 เป็นเตาเผาเมรุ ใน พ.ศ. 2520 เหตุเพราะต้องการความสะดวก รวดเร็ว มลพิษน้อย ประหยัดเวลา หลังจากมีเมรุแล้ว สถานการณ์การจัดการงานศพได้แตกต่างกันออกไป เริ่มมีการประดับประดาตกแต่งโลงศพ ดอกไม้ พวงหรีด เต็นท์เช่า เครื่องเสียง (Interview Prapaladkasam 5 September 2017) มีเจ้าหน้าที่ประจำฌาปนสถาน (สัปเหร่อ) มีการจ้างงานการเผา มีการบริการซื้อขายแลกเปลี่ยน และต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2540 มีการเผาศพด้วยเมรุไฟฟ้าเกิดขึ้นครั้งแรกในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่ฌาปนสถานวัดชะเมา พิธีการจัดการศพได้เปลี่ยนแปลงมากยิ่งขึ้น (Interview Wongmaksakul 10 September 2017) ส่งผลทำให้คนเผาผี หรือ สัปเหร่อ ต้องปรับเปลี่ยนวิธีการคิด วิธีการกระทำในการจัดการศพ กระบวนการทำงาน วิธีการปฏิบัติ หรือที่เรียกในงานวิจัยนี้ว่า “อัตลักษณ์” (Identity) กล่าวคือ การแสดงความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเอง และการที่คนอื่นมองเรา แสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจ อัตลักษณ์

หรือตัวตนของคนนั้นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง “ฉัน” หรือ “ตัวเรา” กับ “คนอื่น” และ “สังคม” และการที่จะบอกว่าเราเป็นใครได้นั้นก็ขึ้นอยู่กับกรรมมี “อำนาจ” ในการต่อรองต่อสู้กับคนอื่นและสังคมภายใต้เงื่อนไขต่าง ๆ เป็นเรื่องกล่าวควบคู่กับเรื่องอำนาจ การนิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation) (Hall 1996: 5 - 6; Fuangfusakul 2003: 77; Boonprakarn 2016: 327) เปลี่ยนแปลงไปด้วย

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงเกิดคำถามว่า “คนเผาผี” ในพื้นที่ชุมชนเมือง นครศรีธรรมราช มีการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต อัตลักษณ์และมีการสร้างตัวตนอย่างไร ในแต่ละช่วงแต่ละยุคแต่ละสมัยกระทั่งปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อที่จะเข้าใจตัวตนของคนเผาผี และสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองของผู้คนในสังคมไทยที่มีต่อคนเผาผี ซึ่งความเข้าใจอย่างถ่องแท้จะช่วยให้ความปรารถนาที่จะช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของ คนเผาผี เป็นไปอย่างสอดคล้องกับวิถีชีวิตของพวกเขาในที่สุด

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” ในเขตชุมชนเมือง นครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561

ประโยชน์ที่ได้รับ

- 1) องค์ความรู้เกี่ยวกับพลวัตคนเผาผีในเขตชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช
- 2) เข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงและกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” เขตชุมชนเมือง นครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561
- 3) เป็นการเปิดพื้นที่ให้คนเผาผีได้มีตัวตนและพื้นที่ยื่นและมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในสังคม
- 4) เป็นฐานข้อมูลสำหรับหน่วยงานโดยเฉพาะกระทรวงวัฒนธรรมที่ปรารถนาที่จะยกระดับคุณภาพชีวิต จัดระเบียบ (คนเผาผี) มีรายละเอียด ความเข้าใจอย่างถ่องแท้ นำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของสัปเหร่อ (คนเผาผี)

แนวคิด ทฤษฎีที่ใช้ในการวิเคราะห์

สำหรับแนวคิดที่ใช้ในการวิเคราะห์ในการศึกษานี้ผู้วิจัยใช้แนวคิด “Identity” ซึ่ง Fuangfusakul (2003) ระบุว่า อัตลักษณ์ เป็นปัจเจกที่เชื่อมต่อและสัมพันธ์กับสังคมซึ่งสังคมกำหนดบทบาทหน้าที่และคุณค่าที่ติดตามมากับความเป็นสามี - ภรรยา ความเป็นศิษย์ อาจารย์ อัตลักษณ์จึงเป็นเรื่องของสัญลักษณ์ อัตลักษณ์ เป็นความรู้สึกนึกคิดที่บุคคลมีต่อตนเองว่า “ฉันคือใคร” ซึ่งจะเกิดขึ้นจากการปฏิสังสรรค์ระหว่างตัวเรากับคนอื่น โดยผ่านการมองตนเองและการที่คนอื่นมองเรา อัตลักษณ์ต้องการความตระหนัก (Awareness) ในตัวเราและพื้นฐานของการเลือกบางอย่าง อันหมายถึงเราจะต้องแสดงตนหรือยอมรับอย่างตั้งใจกับอัตลักษณ์ที่เราเลือก ความสำคัญของการแสดงตนก็คือการระบุได้ว่าเรามีอัตลักษณ์เหมือนกลุ่มหนึ่ง และมีความแตกต่างจากกลุ่มอื่นอย่างไรและ “ฉันเป็นใคร” ในสายตาคนอื่น อัตลักษณ์ไม่ได้หมายถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวอีกต่อไป ไม่ได้มีคุณสมบัติเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หรือกล่าวเฉพาะตัวถึงสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้วต้องหมายถึงสิ่งนั้นเท่านั้น แต่เป็นการกล่าวถึงสิ่งที่ควบคู่ไปกับเรื่องของอำนาจ การนิยามความหมาย หรือการสร้างภาพแทนความจริง (Representation)

ภายใต้กระแสความเป็นพลวัตของสรรพสิ่งตามแนวคิด โปสโมเดิร์น (Postmodern) อัตลักษณ์จึงไร้ซึ่งความเสถียรคงทน และมีการเลื่อนไหล แปรเปลี่ยนตามบริบทเงื่อนไขทางสังคม สอดคล้องกับงานของ Leach (Luengaramsri 1998: 6) ที่กล่าวว่า อัตลักษณ์มีลักษณะที่มีได้ระบุถึงคุณสมบัติเฉพาะ หรือเจาะจงตายตัว นอกจากนี้อัตลักษณ์ หรือปัจเจกภาพ เป็นเรื่องของกระบวนการการสร้างความหมายทางสังคมให้แก่อัตลักษณ์อย่างหนึ่ง โดยอัตลักษณ์มีได้ทั้งในระดับปัจเจกบุคคล (Individual Identity) และอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่ม (Collective Identity) ในระดับปัจเจกบุคคลนั้น บุคคลหนึ่งอาจมีหลายอัตลักษณ์อยู่ในตัวเอง เช่น เพศชาติ ช่วงชั้นทางสังคม อาชีพ เป็นต้น ส่วนอัตลักษณ์ร่วมของกลุ่มนั้นถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานความเหมือนกันของสมาชิกภายในกลุ่ม ซึ่งบนพื้นฐานความเหมือนกันของกลุ่มสมาชิก ย่อมมีความแตกต่างกับกลุ่มอื่นมาเป็นตัวกำหนดความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่มของตน (Jitniratana 2010: 20)

ผลการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” ในเขตชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561 พบว่า กระบวนการเข้าสู่คนเผาผีในพื้นที่ 3 แห่งนั้นมีกระบวนการที่แตกต่างกัน ในส่วนของการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ตัวตนคนเผาผีในเขตพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราช นั้นมีการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมตามรูปแบบการเผาศพโดยอริบายได้ ดังนี้

กระบวนการกลายเป็นคนเผาผี

รุ่นสู่รุ่น

จากการศึกษาพบว่า การที่บุคคลได้มาเป็นคนเผาผีประการสำคัญนั้น เป็นการสืบทอดประสบการณ์ องค์ความรู้ แนวปฏิบัติ มาจากคนที่เป็นรุ่นบิดา เครือญาติ ซึ่งมีประสบการณ์คลุกคลี ได้เห็นได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆ ทั้งระบบคิด ระบบการปฏิบัติ ได้รับแนวการใช้ชีวิตแบบสืบทอด ดังนั้นการเข้ามาเป็นคนเผาผีจึงเกิดขึ้นได้โดยไม่ต้องฝึกฝนอะไรมากมาย แต่ก็มีระบบการทดลองงาน การฝึกฝน ใช้เป็นผู้ช่วยคนเผาผี มีพี่เลี้ยงคอยช่วยดูแลกระทั่งชำนาญการให้แน่ใจว่าเข้าใจในพิธี เข้าใจในกระบวนการต่าง ๆ ไม่ก่อเกิดความผิดพลาดจนเสียหาย จึงอนุญาตให้เผาศพได้ นอกจากนี้การที่ได้อยู่อาศัยในบริเวณใกล้วัด ใกล้สถานที่เผาศพ เจ้าอาวาส พระเห็นหน้ามาตั้งแต่เด็ก ทำให้ได้รับความไว้วางใจให้รับหน้าที่นี้ สะท้อนได้จากคำพูดที่ว่า

“...น้ำได้รับหน้าที่สัปเหร่อมาจากพ่อ เวลามีการเผาศพพ่อก็จะชวนน้ำไปดูแลเป็นผู้ช่วยในการเผาศพทุกครั้งเพราะความเคยชินน้ำเลยไม่กลัวที่จะเป็นสัปเหร่อ ศพแรกที่น้ำเผาก็เป็นศพที่ชายน้าเอง พอหลังจากวันนั้นน้ำก็เข้ามาเป็นสัปเหร่อเต็มตัว อีกอย่างพระท่านเห็นว่าน้ำมีความรับผิดชอบ เชื่อใจไว้ใจได้และยังมีความรู้เรื่องช่างเป็นอย่างดี เลยชักชวนให้น้ำมาเป็นสัปเหร่อ น้ำเรียนรู้คาถามาจากพ่อ น้ำจะเป็นคนถือศีล มีเมตตา กรุณา มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ตาย น้ำจะทำบุญให้ทุก ๆ ปี ในวันสารท

เดือนสิบ น้ำจะจดชื่อผู้ตายที่น้ำเผาไว้ทุกคน เพื่อ
อุทิศส่วนกุศลไปให้ทุกคน...”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

จาก “บวชเรียนธรรมะ” เข้าสู่ “สมรภูมิเมรุ”

บางรายไม่ได้มีบรรพบุรุษเป็นคนเผาผี แต่มีกระบวนการเข้าสู่การเป็น
คนเผาผี อันเนื่องจากเป็นคนใกล้ชิดกับวัด ผู้ชายในศาสนาพุทธทุกคนตามประเพณี
ไทยเมื่อถึงเวลาอายุ 20 ปี จะต้องทำการบวชเรียนธรรมะ ทดแทนบุญคุณบิดามารดา
ศึกษาธรรมะ อุทิศส่วนกุศลให้บรรพบุรุษ ขณะที่บวชนั้นทำให้ใกล้ชิดหรือมีส่วน
เกี่ยวข้องกับพิธีการจัดการศพ ไม่ว่าจะเป็นการสวดศพ การทำพิธีศพ ซึ่งจากการ
สัมภาษณ์คนเผาผีรายหนึ่ง ได้ให้ข้อมูลว่าขณะที่บวชเป็นพระนั้นได้ทำหน้าที่ศึกษา
วิธีการเผาศพจนได้กลายเป็นผู้ช่วยคนเผาผี ได้ทำการเผาศพจำนวนไม่น้อยเป็น
ระยะเวลา 2 ปี เมื่อลาสิกขาออกมา จึงได้รับความไว้วางใจจากเจ้าอาวาสให้รับ
หน้าที่นี้สืบมาจนปัจจุบัน สะท้อนได้จากคำสัมภาษณ์

“...น้ำเป็นสัปเหร่อมา 6 ปีแล้ว ก่อนที่น้ำจะเข้ามา
เป็นสัปเหร่อ น้ำได้บวชศึกษาธรรมได้ 2 พรรษา
ในขณะที่บวชอยู่น้ำก็ได้รับมอบหมายจากเจ้า
อาวาสให้ไปเป็นผู้ช่วยในการเผาศพ น้ำก็ได้เข้าไป
ช่วยทุกอย่างแต่เพียงไม่ได้ไปนั่งเฝ้าในขณะที่เผาอยู่
เพราะไม่ใช่กิจของสงฆ์ น้ำก็เป็นผู้ช่วยมาจนกระทั่ง
น้ำได้สึกออกมา เจ้าอาวาสเห็นว่าน้ำมีความชำนาญ
แล้วจึงให้น้ำมาเป็นสัปเหร่อแทนคนเก่า...”

(Interview Wongmaksakul

10 September 2017)

คนลงเต็นท์สู่คนเผาผี

ในพิธีศพงานหนึ่งซึ่งเป็นงานใหญ่ที่ต้องมีการจัดพื้นที่ต้อนรับแขก
ญาติผู้ตายจะต้องจัดเตรียม เต็นท์ โต๊ะ อาหาร เครื่องเสียง ของที่ระลึก ไว้มอบรับ

จนกว่าจะสิ้นเสรีพิธิมาปนกิจศพ ซึ่งการบริการจัดเตรียมสถานที่ในงานศพนี้ทำให้ผู้ให้บริการได้มีความใกล้ชิดกับงานศพ คุ่นชิน คุ่นเคยกับงานศพ ล่วงไปถึงขั้นการเผาศพ คนเผาผีรายหนึ่งทำงานลงเตินท์บริการงานศพ มีโอกาสใกล้ชิดกับการเผาศพ ตลอดจนทำงานในวัดอย่างต่อเนื่องจนกระทั่งได้เรียนรู้วิธีการเผาศพ กระบวนการจัดการศพ ทั้งที่เป็นคนกลัวผี แต่ก็มีวิธีจัดการความกลัวด้วยการมานอนเฝ้าเวลามีการเผาศพที่เมรุทุกครั้ง จนได้รับความไว้วางใจจากเจ้าอาวาสวัดให้ทำหน้าที่เป็นคนเผาผีในท้ายสุดดังคำบอกเล่าของลุงถวิล ว่า

“...การเป็นคนเผาผีนั้น เริ่มจากที่ลุงทำงานลงเตินท์
อยู่ในวัด ทำงานอยู่ในวัดด้วย พอคนเก่าตายไป
ด้วยความที่ลุงลงเตินท์ในวัดประจำ เห็นเขาเผาศพ
บ่อยครั้ง บางครั้งก็ไปดูวิธีการเผาก็พอเป็น
เจ้าอาวาสเลยให้ลุงเป็น ลุงเป็นมา 5 ปีแล้ว...”

(Interview Wattanapoka 3 December 2017)

กล่าวโดยสรุป จากการศึกษาในพื้นที่ 3 แห่ง จากคนเผาผีทั้ง 3 คนมีกระบวนการกลายเป็นคนเผาผีที่แตกต่างกัน กล่าวคือ คนหนึ่งมาจากการตกทอดจากบรรพบุรุษ คือพ่อที่ทำอาชีพนี้มาก่อนแล้วจึงถ่ายทอดเคล็ดลับวิชาต่าง ๆ ให้กับลูก คนหนึ่งมาจากการเป็นคนที่ยศเป็นพระภิกษุ ซึ่งขณะบวชเป็นพระภิกษุนั้นเองได้รับมอบหมายจากเจ้าอาวาสให้เป็นผู้ช่วยคนเผาผี ซึ่งถึงเวลาลาสิกขามารับช่วงเป็นคนเผาผีต่อจากคนก่อนเพราะเจ้าอาวาสเห็นถึงความชำนาญ ส่วนคนสุดท้ายมาจากการเป็นคนที่ทำให้บริการเช่าเตินท์ในงานศพมาก่อน ครั้นเมื่อคนเผาผีคนเก่าเสียชีวิตด้วยอุบัติเหตุจึงรับหน้าที่แทน อย่างไรก็ตามแม้ว่ากระบวนการการกลายเป็นคนเผาผีแตกต่างกันแต่ละคน แต่พบว่าจุดร่วมที่ทุกคนมีเหมือนกันคือความไม่กลัวต่อสิ่งที่เรียกว่าผี มีความประสงค์ช่วยมนุษย์ด้วยกัน และมีสิ่งที่ป้องกันตัว มีการเรียนรู้วิธีการจัดการศพ มีการเรียนรู้คาถาอาคม ที่สำคัญมีความเข้าใจในพิธีกรรมการจัดการศพจนได้รับความไว้วางใจจากพระสงฆ์ และจากเจ้าภาพงานศพ

อัตลักษณ์ ตัวตน คนเผาผี จากยุคเชิงตะกอนสู่ยุคเตาเผาไฟฟ้า

กระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ตัวตนคนเผาผีในเขตพื้นที่เมื่อนครศรีธรรมราชแบ่งออกเป็น 3 ยุค ดังนี้ 1) อัตลักษณ์คนเผาผียุคเชิงตะกอน (พ.ศ. 2500 - 2520) 2) อัตลักษณ์คนเผาผียุคเมรุเผาศพแบบเตาถ่าน (พ.ศ. 2520 - 2540) และ 3) อัตลักษณ์คนเผาผียุคเมรุเผาศพเตาไฟฟ้า (พ.ศ. 2540 - 2561)

1. อัตลักษณ์คนเผาผียุคเชิงตะกอน (พ.ศ. 2500 - 2520)

รูปแบบการเผาผีในเขตชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ช่วง พ.ศ. 2500 - 2520 พบว่า เป็นการเผาผีแบบเชิงตะกอน กล่าวคือ เป็นสถานภาพนิกิจตามธรรมเนียมโบราณที่ใช้ชั่วคราวในการเผาศพเฉพาะบุคคล เชิงตะกอนสร้างขึ้นในพื้นที่วัดและป่าช้าในเขตชานเมือง เป็นการเผาศพแบบมีการวางไม้พิน ไม้ท่อนวางในแนวกำแพงปูน ซึ่งก่อขึ้นสองข้าง ตรงกลางเป็นแนวโล่งยาวสี่เหลี่ยมผืนผ้าไว้บรรจุไม้เชื้อเพลิงเผาศพ ความสูงเชิงตะกอน 2 เมตร กว้าง 1.5 เมตร จุดผืนด้านล่างแล้วเผาศพจนกว่าร่างกายจะหมดกลายเป็นเถ้าถ่านใช้เวลาในการเผานานเป็นชั่วโมง

ภาพที่ 1 เชิงตะกอนวัดชะเมา

“...การเผาศพเชิงตะกอนเป็นการใช้ไม้พินจำนวนมาก เทียบเท่าคันรถยนต์ก็ว่าได้ การเผาจะเผา กลางแจ้ง ในช่วง 10 นาทีแรก ร่างที่นอนอยู่ก็จะ โค้งตัวขึ้นมา เหมือนคนลุกขึ้นนั่ง เป็นเพราะร่าง ได้รับความร้อนไม่เท่ากันทำให้เอ็นหรือกล้ามเนื้อ หดตัวดึงร่างขึ้นมา คนที่เข้าร่วมพิธีกรรมเผาศพก็จะ มีเสียงฮือฮาขึ้นมาหรืออาจจะตกใจในบางคนที่ไม่เคยได้เห็น อาจจะเป็นภาพที่ไม่เหมาะสมก็ว่าได้...”

(Interview Prakrusasomtop 20 September 2017)

“...ในยุคการเผาแบบเชิงตะกอนนี้ ผมเป็นเพียง ผู้ช่วยในการเผาไม่ได้เป็นสัปเหร่อเต็มตัว แต่ผมก็สามารถบอกได้ว่า เป็นการเผาศพใช้ไม้พินดับเป็น ชั้น ๆ เผากลางลานแจ้ง มองเห็นศพอย่างชัดเจนซึ่งเป็นภาพอนิจจังเป็นอย่างมาก...”

(Interview Parksupoe 4 November 2017)

“...การเผาศพแบบเชิงตะกอนคือการนำพินจำนวนมาก หนึ่งมาเรียงขึ้นเป็นกองเพื่อทำการเผาศพ ใน สมัยก่อนนิยมเผาศพที่ป่าช้าหรือที่วัดแล้วแต่บริบท ของชุมชนแต่ส่วนใหญ่นิยมเผาที่ป่าช้ากันเพราะพิน หาได้ง่าย เมื่อจัดหาไม้พินเรียบร้อยแล้วก็เตรียม จัดเป็นกองไม้สูงประมาณเมตรเศษ ก่อนจะนำศพ ขึ้นตั้งบนเชิงตะกอน ให้หามศพเวียนซ้าย 3 รอบ เสร็จแล้วนำศพตั้งที่เชิงตะกอนทำพิธีทางศาสนา เมื่อทำพิธีเสร็จสิ้นก็เริ่มเผาศพขณะที่เผาต้องมีไม้ ท่อนใหญ่ 2 ท่อน กดทับโลงศพเอาไว้เพื่อไม่ให้โลง

ศพตะแคงหรือพลิกคว่ำ ขณะที่เฝ้าศพอยู่ต้องมีคน
เฝ้ารอฟลิกศพอยู่ตลอดเวลาไม่อย่างนั้นจะไม่เหลือ
กระดูกเอาไว้ให้ญาติได้เก็บอัฐิไว้เพื่อทำบุญอุทิศ
ส่วนกุศลให้กับผู้ตาย...”

(Interview Wongmaksakul
10 September 2017)

1.1) คนชั้นต่ำ นาก้าว กินข้าววัด นอนศาลา ได้เมียหมา ห่มผ้าผี

อัตลักษณ์ของคนเฝ้าผีนั้นเป็นอัตลักษณ์ที่มาจากสองทาง ทางหนึ่งเกิดจากการแสดงความรู้สึกนึกคิดที่รู้สึกต่อตนเอง อีกประการหนึ่งเกิดขึ้นจากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างตัวคนเฝ้าผีกับคนอื่น และการที่เกิดปฏิสัมพันธ์กับคนในสังคม หรือคนในพิธีการจัดการศพ ซึ่งในยุคแรกนั้น คนเฝ้าผีมีการมองจากคนในสังคมว่าเป็นคนชั้นต่ำ นาก้าว กินข้าววัด นอนศาลา ได้เมียหมา ห่มผ้าผี ซึ่งคนเฝ้าผีในอดีตอยู่ใกล้ชิดกับวัด เมรุเผาศพ กินข้าวกันบาตรพระเนื่องจากไม่ได้มีอาชีพหลากหลาย เป็นเพียงผู้ทำหน้าที่เฝ้าศพในวัดเท่านั้น ใช้วัดวาอารามเป็นที่พักอาศัย เป็นผู้มีคณาอาคม นุ่งห่มผ้าน้อยชิ้นและผ้าส่วนใหญ่ก็นำมาจากของที่เจ้าภาพบริจาค หรือ ผ้าที่ผู้ตายเคยใช้สวมใส่เมื่อตอนมีชีวิตซึ่งอาจจะทำให้คนทั่วไปมองว่าเป็นคนนาก้าว ไม่น่าคบ สะท้อนได้จากคำสัมภาษณ์ ว่า

“...น้ำสมครใจเข้ามาทำหน้าที่ลับห่อ จากการเข้ามาทำหน้าที่ตรงนี้น้ำถูกมองจากชาวบ้านว่าเป็นคนชั้นต่ำ ไม่น่าคบหา เป็นคนกินข้าววัด นอนในวัดในศาลา ได้เมียหมา ไม่มีใครเอา ไม่มีผู้หญิงคนไหนชอบ ห่มผ้าผี เอาผ้าจากคนตายในโลงมาสวมใส่ พวกเขาคิดว่าน้ำจะเอากระดูกของผู้ตายไปทำมนต์ดำ ที่ทำมีดีมีร้ายกับครอบครัวเขา...”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

“...คนเผาผีนี้ ในอดีตถูกมองจากชาวบ้านว่าเป็นคน
ชั้นต่ำ ไม่น่าคบ น่ารังเกียจ น่ากลัว น่าระแวงตอน
อยู่ใกล้ เพราะสัปเหร่ออยู่แต่กับไสยศาสตร์และที่
ลับ ไม่ออกมาให้เห็นง่าย ๆ ชาวบ้านเลยเกิดความ
กลัวว่าสัปเหร่อจะนำมนต์ดำไปทำร้ายเขาในทางที่
ไม่ดีเขาเลยไม่ยุ่งเกี่ยวไม่คบหากับสัปเหร่อ แต่ใน
ขณะเดียวกันทำไมพวกเขาไม่มองว่าสัปเหร่อมี
ความสำคัญอย่างยิ่งในพิธีกรรมการจัดการศพ...”

(Interview Wattanapoka
3 December 2017)

1.2) เจ้าคาถา / เจ้าพิธี

คนเผาผีจำเป็นต้องมีคาถาอาคม ซึ่งได้รับการร่ำเรียนมาจากบรรพบุรุษ
เพื่อนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมงานศพ เนื่องจากความเชื่อหลาย ๆ ประการ
เช่น การบอกเจ้าเปเลว ตากาหลายายกาหลี ที่เฝ้าป่าช้า (เจ้าพื้นที่ในโลกที่ผู้ตายจะไป
อยู่ด้วย) การบอกผู้ตายให้หายห่วงเรื่องในโลกของมนุษย์ ตัดใจให้ไปอย่างสบาย (การ
มัดตราสัง) พร้อมกับการตั้ง “ข้าวบอก” คือเครื่องสังเวยให้กับเจ้าป่าช้าเพื่อได้ฝาก
วิญญาณผู้ตายได้อาศัยอยู่ที่ป่าช้านี้ รวมถึงการใช้คาถาอาคมเพื่อส่งวิญญาณให้ไปสู่
ภพภูมิที่ดี อุดลัทธิของคนที่เผาผียุคนี้ปรากฏออกมาด้วยการบริกรรมคาถา ขณะที่ทำ
พิธีในการจัดการศพ คาถามีหลากหลายบท การใช้งานของคาถาขึ้นอยู่กับสถานการณ์
พิธีการ แต่มีไว้เพื่อช่วยเหลือ ไม่ได้มีไว้ทำลายมนุษย์หรือพวกพ้องกันเอง โดยสรุปได้
จากคำสัมภาษณ์

“...สำหรับบทบาทหน้าที่ของผมนั้นตั้งแต่วันตายไม่
ว่าจะมัดตราสังจนกระทั่งวันเผาศพ ก่อนจะมีการ
เผาศพผมก็จะตั้งของให้กับ “เจ้าเปเลว” และ
หลาย ๆ อย่าง โดยคาถาของน้ำนั้นได้เรียนรู้มาจาก
พระครูที่นำเคารพนับถือ คาถาเรามีหลายบทไว้
กำกับเป็นการเฉพาะอย่าง แต่เรามีไว้ช่วยมนุษย์

ด้วยกัน ไม่มีไว้ทำลายใคร ๆ กันเอง เพราะมันจะเป็นบาปมหันต์ เข้าตัวเอง ไม่มีทางได้สงบสุขได้หรอก...”

(Interview Parksupoe 4 November 2017)

1.3) คนบุญไม่ใช่คนบาป: การนิยามตัวตนคนเผาผี

อัตลักษณ์ของคนเผาผีนอกจากเกิดจากที่คนอื่นมองตัวเขาแล้ว ในขณะเดียวกันคนเผาผีเองก็มีการนิยามความหมายตัวเองเช่นกันว่า เขาเป็นคนบุญไม่ใช่คนบาป ทำงานเพื่อช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ ซึ่งเป็นการทำที่ยิ่งใหญ่เป็นบุญมหาศาลที่ได้ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ในวาระสุดท้าย เรื่องนี้สะท้อนจากคำสัมภาษณ์

“...น้ำไม่ใช่เป็นคนที่คิดร้ายกับใคร ความเชื่อของน้ำคือถ้าเราทำไม่ดีกับผู้ตายเขาก็จะมาหา แต่ถ้าเราทำดีกับเขาเขาก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลเรา น้ำมีกฎจรรยาบรรณคือไม่ทิ้งศพ ไม่ดูถูกศพ ไม่ดื่มสุราต่อหน้าศพ การแต่งกายของน้ำเป็นแบบธรรมดาใส่เสื้อผ้าเก่า ๆ พกกระเป๋าย่าม แต่สำหรับเสื้อผ้าใหม่ ๆ ที่เจ้าภาพได้ใส่มาให้ผู้ตายน้ำจะขอไว้ให้กับคนที่ไม่มีเสื้อผ้าใส่หรือเสื้อผ้าชำรุดฉีกขาด แต่น้ำก็จะได้ถามกับเจ้าภาพก่อนว่าเขาให้หรือไม่ให้ พิธีการเผาศพของน้ำที่ไม่เหมือนกับใคร ๆ ที่น้ำได้ไปดูจากวัดอื่นคือถ้าเป็นพ่อหรือแม่ที่ตาย น้ำจะล้างหน้าด้วยน้ำมะพร้าวเสร็จจะให้ลูกนำผ้าเช็ดหน้ามาเช็ดหน้าพ่อหรือแม่ที่ตายไปแล้วให้ลูกเก็บไว้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจ เราถือว่าอาชีพนี้หรือการทำอย่างนี้เป็นการทำบุญ ช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน ใครจะคิดอย่างไรก็ช่าง...”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

กล่าวโดยสรุป อัตลักษณ์การเผาผีในยุคการเผาแบบเชิงตะกอนนี้ จะเป็นการสะท้อนมุมมองจากในตัวตนคนเผาผี ค่อนข้างไปในทางที่ลึกลับ น่ากลัว มีเวทมนตร์คาถา สกปรก กินข้าววัด นอนศาลา มีเมียหมา ห่มผ้าผี เป็นการนิยามคนเผาผีในยุคหนึ่ง ที่ไว้ที่อยู่อาศัยเลยต้องอาศัยอยู่ในวัด ต้องกินข้าวหลังจากพระฉันแล้ว หรือเรียกอีกอย่างว่าข้าวที่เหลือจากกันบาตรพระ ส่วนการนอนศาลาเป็นการนอนเฝ้าผู้ตายที่นอนอยู่ในโลงศพเพื่อจตุรปูเทียนไม่ให้ดับหน้าโลงศพ ได้เมียหมาแปลได้ว่าไม่มีคนคบหาเพราะถูกมองว่าเป็นคนชั้นต่ำก็เลยมีหมาเป็นเพื่อนคอยอยู่เคียงข้างเสมอ และห่มผ้าผีคือเมื่อสัปเหร่อนอนเฝ้าผู้ตายแล้วตึกตึกอากาศก็จะเย็นหน่อย สัปเหร่อเลยไปลักขโมยผ้าห่มของผู้ตายมาห่มแทน คนเผาผีในอดีตถูกมองจากชาวบ้านว่าเป็นคนชั้นต่ำ ไม่น่าคบ น่ารังเกียจ น่ากลัว น่าระแวงตอนอยู่ใกล้ เพราะคนเผาผีนี้อยู่แต่กับไสยศาสตร์และที่ลับไม่ออกมาให้เห็นง่าย ๆ ชาวบ้านเลยเกิดความกลัวว่าคนเผาผีนี้จะนำมนต์ดำไปทำร้ายเขาในทางที่ไม่ดีเขาเลยไม่ยุ่งเกี่ยวไม่คบหากับคนเผาผี ซึ่งการนิยามความหมายของคนเผาผีเองก็พยายามบ่งบอกว่า คนเผาผีนั้นเป็นคนที่มีความสำคัญยิ่ง ยิ่งในพิธีกรรมการจัดการศพหากไม่มีพวกเขาการเผาศพจะไม่มีใครทำได้ เป็นคนที่ทำแล้วได้บุญ เพราะเป็นการช่วยเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน

2. อัตลักษณ์คนเผาผียุคเมรุเผาศพเตาถ่านไฟ (พ.ศ. 2520 - 2540)

ยุคแห่งการปรับเปลี่ยน / เปลี่ยนผ่านการเผาผีแบบเมรุ ในช่วง พ.ศ. 2520 - 2540 ในชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ได้มีการเปลี่ยนจากการเผาศพเชิงตะกอนในระยะเวลาที่ไล่เลี่ยกัน จากที่มีการเผาศพไม่เป็นหลักแหล่ง เผาตามป่าช้าหรือลานกลางแจ้งในเขตชนบท กลายมาเป็นการใช้เมรุเผาศพที่มีการตั้งเป็นหลักแหล่งถาวรตามวัดต่าง ๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นทรงปราสาทยอดแหลมปลูกสร้างเป็นคอนกรีตถาวรที่สามารถพบเห็นได้ตามวัดทั่ว ๆ ไป สิ่งเหล่านี้นับเป็นการพัฒนาการเผาศพควบคู่กับการพัฒนาความเจริญของสังคมไปด้วย การเผาศพด้วยเมรุแบบถาวรนับเป็นพัฒนาการเกี่ยวกับการเผาศพ โดยที่ไม่ต้องนำศพไปเผาตามป่าช้าเหมือนแต่ก่อน เพราะสภาพสังคมเปลี่ยนไป ป่าช้าก็หมดไป ฟืนก็หายาก จึงไม่เอื้อต่อการประกอบพิธีกรรมเผาศพเหมือนในอดีตที่ผ่านมา การสร้างเมรุในอดีตนั้นจะเป็นการสร้างที่มีรูปแบบคล้าย ๆ กัน และเมรุประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกของเมรุจะเป็น

ยอดแหลมเป็นที่ตั้งศพก่อนเผา ซึ่งในส่วนนี้จะประกอบด้วยบันไดขึ้นลงสามทาง และ ส่วนที่สองจะเป็นท่อนสูงก่อด้วยอิฐทนไฟและเมื่อเวลาเผาศพวันจะลอยขึ้นสู่ปลายท่อน แล้วจะหายไปนอากาศ ส่วนการเผาจะเป็นแบบใช้ถ่านเป็นเชื้อเพลิง ในการเผาใช้ ถ่าน 2 กระสอบต่อการเผา 1 ศพ โดยการเอาถ่านมาจัดกองไว้แล้วจึงนำโลงศพมาตั้ง ไว้ด้านบนเผา ในการเผาแต่ละศพใช้เวลาประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง คนอ้วนจะเผาได้เร็วกว่าคนผอมเพราะคนอ้วนมีไขมันจำนวนมาก สำหรับค่าใช้จ่ายจะอยู่ที่ศพละ 3,000 บาท ให้กับสัปเหร่อศพละ 1,000 บาท

ภาพที่ 2 เมรุเผาศพ (ฌาปนสถาน) ชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช

“...การสร้างเมรุในอดีตนั้นจะเป็นการสร้างที่มีรูปแบบคล้าย ๆ กัน และเมรุประกอบด้วย 2 ส่วนด้วยกัน ส่วนแรกของเมรุจะเป็นยอดแหลม เป็นที่ตั้งศพก่อนเผา ซึ่งในส่วนนี้จะประกอบด้วยบันไดขึ้นลงสามทาง และส่วนที่สองจะเป็นท่อนสูงก่อด้วยอิฐทนไฟ และเมื่อเวลาเผาศพวันจะลอยขึ้นสู่ปลายท่อนแล้วจะหายไปในอากาศ...”

(Interview Wongmaksakul
10 September 2017)

“การเผาผีแบบเมรุ เป็นการเผาแบบใช้ถ่าน โดยการเอาถ่านมาดับกองไว้แล้วจึงนำโลงศพมาตั้งไว้ด้านบน ในการเผาแต่ละศพใช้ถ่าน 60 - 100 กิโลกรัม ค่าใช้จ่ายจะอยู่ที่ศพละ 3,000 บาท ให้กับคนเผาผีศพละ 1,000 บาท”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

“...การเปลี่ยนผ่านการเผาผีแบบเมรุ เนื่องมาจากการเผาแบบเชิงตะกอนที่เป็นภาพอนิจจังจึงได้พัฒนาเป็นการเผาเมรุที่ใช้ถ่านในการเผา ในการเผาแต่ละศพใช้เวลาประมาณ 4 - 5 ชั่วโมง เป็นเพราะความแข็งของแอร้จับตัวไว้นานเกิน คนอ้วนจะเผาได้เร็วกว่าคนผอมเพราะคนอ้วนมีไขมันมาก...”

(Interview Prakrusasomtop
20 September 2017)

2.1) เจ้าหน้าที่ประจำเมรุ พร้อมพริ้งด้วยคาถา มืดศาสตร์คืออาวุธ

คนเผาผียุคนี้ มีสถานะเป็น “เจ้าหน้าที่ประจำฌาปนสถาน” มีหน้าที่บนเมรุ ตั้งแต่ยกศพขึ้นตั้งบนเมรุ ทำพิธีเปิดโลง บริกรรมคาถา พร้อมกับล้างหน้าศพ บอกขั้นตอนแก่เจ้าภาพ สุดท้ายหน้าที่สำคัญที่สุดคือ มีหน้าที่เฝ้าไฟอย่าให้ดับ และคอยพลิกศพดูศพให้ไฟเผาศพได้ทั่วแล้วเก็บกระดูกในตอนเช้าเมื่อเผาเสร็จแล้ว การเผาแบบถ่านในเมรุนั้นต้องคอยสังเกตดูเป็นระยะ ๆ เนื่องจากอาจจะเกิดเผาไหม้ไม่ทั่วถึงได้ ต้องคอยพลิกศพให้โดนไฟให้ทั่วทั้งตัว คนเผาผีบางคนไม่ดูศพให้ดีหากไฟดับก่อนที่จะเผาศพหมดหรือแม้ไม่ได้พลิกให้ศพโดนไฟให้ทั่ว ถึงเวลาเปิดเตาเผาออกมาจะเก็บกระดูกเห็นว่าบางศพก็ยังมีแขนข้างขาข้างที่ยังคงเหลืออยู่ บางรายเอาเนื้อที่ยังไม่โดนไฟไปทิ้งลงในคลองหรือฝังไว้ บางศพที่มีการแข่งแข่งมาต้องใช้เวลากการเผาไฟในการเผาเกินกว่า 3 ชั่วโมงแล้วก็ต้องคอยมาเติมถ่านอยู่ตลอดพร้อมกับพลิกศพให้ศพนั้นได้ถูกไฟอย่างทั่วถึง ดังคำกล่าว

“...การที่เราจะทำอะไรเราอย่าหลอกตัวเราเอง เพราะมันจะกลายเป็นเสนียดจัญไร ต่อตัวของเราเองมันจะติดตัวเราไปตลอด การเผาแบบเมรุนี้นี้เรายังจำเป็นที่จะต้องมีการคาถา เรายังมีมิดหม้อ เอาไว้ตัดด้วยสายสัญญาณ ไว้ปอกมะพร้าวสับเอาน้ำ ที่สำคัญเอาไว้ตอกฝาโลง ฆัดฝาโลง เป็นมรดกตกทอดจากรุ่นพ่อ ส่วนคาถาของน้ำที่พ่อให้ไว้เพื่อขอขมาต่อศพ แล้วก็คาถาสำหรับล้างเสนียดจัญไรให้กับตัวน้ำเองเพื่อเป็นการล้างมลทินด้วย หลังจากที่ทำทุกอย่างเกี่ยวกับศพเสร็จแล้วน้ำก็กลับมาล้างมือล้างเท้าให้สะอาดและเอาน้ำมนต์ประพรมตัวทุกครั้งหลังจากเสร็จงานเพื่อเป็นการล้างมลทินให้กับตัวน้ำเอง...”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

ภาพที่ 3 การทำงานของคนเผาฝ้ายยุคเมรุ

3. อັตลักษณ์คนเผาฝ้ายยุคเมรุเผาศพเตาไฟฟ้า (พ.ศ. 2540 - 2561)

ยุคแห่งการเผาฝ้ายแบบเมรุเผาศพไฟฟ้า ในช่วง พ.ศ. 2540 - 2561 การเผาศพถือเป็นธรรมเนียมประเพณีของชาวพุทธที่ยึดถือปฏิบัติกันมาช้านาน การเผาศพนั้นได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมทุกยุคทุกสมัยซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้มีการคิดค้นการเผาศพไร้มลพิษขึ้นมา ลักษณะของเตาเผาที่ออกแบบและมีเทคนิคที่ทันสมัย มีห้องเผา 2 ห้อง ห้องแรกจะเผาศพโดยตรง ส่วนอีกห้องหนึ่งเป็นห้องเล็กทำหน้าที่เผาวันและกลืนเพื่อกำจัดให้หมดไปหรือให้เหลือน้อยที่สุดก่อนปล่อยออกไปทางปล่องควันระบายก๊าซร้อนออกไปสู่อากาศ ซึ่งการเผาฝ้ายแบบไฟฟ้าหรือการเผาฝ้ายแบบไร้มลพิษเนื่องมาจากชาวบ้านเรียกร้องถึงผลกระทบต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อชุมชนมายาวนาน จึงมีการจัดสร้างเมรุปลอดมลพิษหรือเมรุไฟฟ้าขึ้นมาเพื่อให้คนในชุมชนมีสุขภาพและสิ่งแวดล้อมที่น่าอยู่มากขึ้น การเผาที่ใช้ น้ำมันโดยมีการใช้ไฟฟ้าควบคุมก่อนจะเผาต้องมีการอุ่นอุณหภูมิก่อนประมาณ

45 นาที เพื่อไม่ให้เกิดการเผาไหม้กลับ ในการเผาแต่ละครั้งคนพอมใช้น้ำมัน 30 - 40 ลิตร คนอ้วน 25 - 30 ลิตร คนอ้วนใช้น้อยกว่าเนื่องจากไขมันมีมาก เผาง่ายกว่าและเร็วกว่าคนพอม เวลาในการเผา 2 - 2.30 ชั่วโมง สำหรับค่าใช้จ่ายเจ้าภาพจะต้องจ่ายให้กับทางวัดศพละ 3,500 - 5,000 บาท คนเผาได้ศพละ 1,000 - 1,500 บาท

ภาพที่ 4 เตาเผาศพแบบเมรุไฟฟ้าในชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช

“....การเผาผีแบบไฟฟ้าหรือการเผาผีแบบไร้มลพิษ
นี้ในเมืองส่วนใหญ่เนื่องมาจากชาวบ้านเรียกร้องถึง
ผลกระทบที่เกิดขึ้นกับสิ่งแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อ
ให้กับชุมชนมายาวนาน เจ้าอาวาสจึงเห็นแก่สมควร
ว่าควรมีตั้งเมรุปลอดมลพิษขึ้นมาเพื่อให้คนชุมชนมี
สิ่งแวดล้อมที่น้ำอยู่มากขึ้น การใช้น้ำมันเผาแต่ละ
ครั้ง คนพอมใช้น้ำมัน 30 - 40 ลิตร คนอ้วน 25 -
30 ลิตร คนอ้วนใช้น้อยกว่าเนื่องจากไขมันมีมาก
เผาง่ายกว่าและเร็วกว่าคนพอม สำหรับค่าใช้จ่าย

เจ้าภาพจะให้กับเจ้าอาวาสศพละ 4,500 บาท คน
เผาได้ศพละ 1,500 บาท....”

(Interview Wongmaksakul
10 September 2017)

“...การเผาผีแบบไฟฟ้า คือ การเผาน้ำมันแต่ใช้
ไฟฟ้าควบคุม ใช้เวลาเผาแต่ละศพ 2 ชั่วโมง ใช้
น้ำมัน 80 - 90 ลิตร สาเหตุที่ใช้น้ำมันเยอะเพราะ
หัวฉีดยาจะเป็นรูน้แก และเป็นวัดแรกที่มีเตาเผาศพ
ไฟฟ้า สำหรับค่าใช้จ่ายที่ทางวัดเรียกเก็บ 5,000
บาท ให้คนเผา 1,000 บาท แต่ละเดือนเผา
ประมาณ 4 - 5 ศพ...”

(Interview Parksupoe 4 November 2017)

3.1) ใส่สูทเผาศพ

ในขณะวิวัฒนาการของการเผาศพในพื้นที่เมืองนครศรีธรรมราชนั้น
ได้มีรูปแบบที่เปลี่ยนแปลงจากการเผาแบบเชิงตะกอนมาเป็นการเผาแบบเตาเผาศพที่
ใช้ถ่าน และมาในรูปแบบปัจจุบันคือการเผาแบบเมรุไฟฟ้า ซึ่งการที่มีรูปแบบการเผา
แบบเตาเมรุไฟฟ้านั้น ด้วยสภาพพื้นที่เมรุที่สะอาด ไม่มีฝุ่นควัน เป็นพื้นที่ปูนซีเมนต์
ขั้นตอนการเผาไม่มีความซับซ้อนยุ่งยากหลายขั้นตอน ไม่ได้รับผลกระทบจากความ
ร้อนของการเผา คนเผาผีหลายท่านจึงได้เปลี่ยนแปลงการแต่งกายดูดีมากขึ้น มีการใส่
ชุดซาฟารี บางรายใส่ชุดสูท ปฏิบัติหน้าที่

“...การเผาศพของน้ำนั้นไม่ได้ยึดติดกับค่าตอบแทน
เสมอไป ช่วยเหลือกันและกัน จะทำให้ประสบ
ความสำเร็จในชีวิต ส่วนการแต่งกายของน้ำเมื่อมี
การเผาศพน้ำจะแต่งกายด้วยการใส่สูทเพราะการที่
เราแต่งกายเรียบร้อยสุภาพเป็นการให้เกียรติทั้ง
ผู้ตายและผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม และอีกอย่างหนึ่ง

เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม่จะเป็นเพียงคนเผาผีก็
สามารถแต่งกายให้ดูดีเหมือนอาชีพอื่นได้...”

(Interview Parksupoe 4 November 2017)

ภาพที่ 5 คนเผาผียุคเตาเผาไฟฟ้า

3.2) แม่ทันสมัยแต่ยังใส่ใจในกฎ / ผิดกฎชุดใช้กรรม

แม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีการเผาแบบทันสมัย มีเตาแบบไฟฟ้า แต่ความเชื่อเรื่องการเบียดเบียนกัน การทำบุญกุศล การทำดี คนเผาผียังยึดถือปฏิบัติ แม้บางอย่างถูกละเลยห่างหายไปตามกาลเวลา ตามความเจริญของเมือง ขึ้นอยู่กับแต่ละรายบุคคล สะท้อนจากคำพูด

“...เป็นสัปเหร่อต้องเสียสละ ไม่เห็นแก่เงินค่าจ้างที่ได้รับ บางครั้งก็ให้วัดหมดไม่เอาเข้ากระเป๋าเอง เพราะน้ำเห็นสัปเหร่อคนเก่าพอเผาศพเสร็จไปเรียกเงินจากเจ้าภาพเพิ่มอีกบางครั้งกับวัดก็ไม่ให้เลย ตอนนั้นก็ชุดใช้กรรมอยู่ที่บ้านไปไหนไม่รอดนอนอยู่ที่

เดียว นี่คือการที่สัปเหร่อปฏิบัติไม่ถูกต้องไม่ปฏิบัติ ตามกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมเลยถูกผลกระทบทำร้าย เพราะฉะนั้นน้ำจะมีภาระเบียดเบียนของน้ำเองที่น้ำต้อง ปฏิบัติต่อศพให้ไปดีมีสุข คือหนึ่งน้ำไม่กินเหล้าต่อ หน้าศพหรือเวลาทำพิธีกรรมต่าง ๆ เพราะถือว่าเป็นการให้เกียรติผู้ตาย สองน้ำจะเช่นไหว้เจ้าเปลง ก่อนเผาศพทุกครั้ง สามการขอโหสิกรรมต่อศพใน การเผาเพื่อขออนุญาตศพก่อนเผา และสุดท้ายคือ การไม่เรียกร้องค่าใช้จ่ายใด ๆ ในการเผา แล้วแต่ พละกำลังที่เจ้าภาพจะมอบให้ น้ำจะไม่รับเงินกับ เจ้าภาพโดยตรง น้ำจะบอกให้เจ้าภาพนำไปให้เจ้า อาวาสก่อน และน้ำก็จะไปรับที่เจ้าอาวาสโดย แล้วแต่เจ้าอาวาสจะให้เท่าไรน้ำก็รับทั้งนั้นและนี่ คือสิ่งที่น้ำต้องยึดถือปฏิบัติเพราะมันเป็นสิ่งที่ส่งผล ดีต่อน้ำและครอบครัว...”

(Interview Wongmaksakul
10 September 2017)

ภาพที่ 6 แสดงการเผาศพด้วยเตาเผาศพไฟฟ้า

3.3) หากินกับศพ / เห็นเงินเป็นใหญ่

การเป็นคนเผาผีอยู่ที่ตัวบุคคลที่จะตั้งใจทำบุญหรือทำเป็นอาชีพที่ยึดเอาเงิน เพื่อความมั่งมีของตนเอง บางวัดที่มีศพมาเผาเป็นจำนวนมาก เนื่องจากมีความพร้อมในการจัดการศพทั้งอุปกรณ์และเมรุที่เผาศพเป็นระบบใหม่ที่เป็นการเผาแบบไร้มลพิษหรือไร้ควันซึ่งใช้ไฟฟ้าควบคุมในการเผา มีความเร็วในการเผาเพียงใช้เวลา 1 - 2 ชั่วโมงก็เผาศพเสร็จ อีกทั้งไม่เกิดความยุ่งยากกับญาติของผู้ตายถึงแม้จะมีค่าใช้จ่ายที่สูง อย่างไรก็ตามคนเผาผีในเมืองนครศรีธรรมราชบางรายยึดรายได้เป็นหลัก มีการเรียกเก็บจากเจ้าภาพหรือญาติของผู้ตายเพิ่มเติม เรื่องนี้สะท้อนจากคำสัมภาษณ์

“...บางคนเขารับเงินจากญาติของผู้ตายโดยตรง หรืออาจมีการเรียกร้อยค่าทำศพอีกต่างหาก นอกเหนือจากที่ญาติของผู้ตายให้กับทางวัดไปแล้ว และที่นั่นได้เห็นกับตาคือการที่สัปเหร่อเก็บเงินจากในโลงศพไม่ว่าจะเป็นเหรียญหรือธนบัตรใส่กระเป๋าตัวเอง การกระทำดังกล่าวถือว่าเป็นการกระทำที่ผิดจารีตและเป็นบาปต่อตัวของผู้ที่กระทำเอง ส่วนของน้ำศพที่มาเผาส่วนใหญ่จะเป็นคนที่มีผละกำลังน้อย เจ้าอาวาสจะไม่คิดค่าใช้จ่าย แล้วแต่ความศรัทธาของเจ้าภาพที่จะช่วยค่าน้ำค่าไฟให้กับวัด สำหรับค่าตอบแทนในการเผานั้น น้ำจะไม่รับจากเจ้าภาพโดยตรง น้ำจะรับกับเจ้าอาวาสแล้วแต่เจ้าอาวาสให้ ในการเผาศพจะมีการใส่เงินไว้ในโลงน้ำก็จะเก็บออกมาต่อเมื่อเป็นธนบัตรเท่านั้นเพราะเผาไม่ได้ผิดกฎหมาย แล้วก็ให้นำธนบัตรที่เก็บได้ไปให้กับเจ้าอาวาสเป็นค่าน้ำค่าไฟของวัด น้ำจะไม่เก็บเข้ากระเป๋าเอง...”

(Interview Seingloy 23 November 2017)

3.4) High Skill: ช่างเทคนิคซ่อมเตาเผาศพไฟฟ้า

นอกจากนี้ การมีเมรุเผาศพแบบถาวร มีการพัฒนาเตาเผาเป็นแบบไฟฟ้าปลอดภัยไร้มลพิษ ทำให้ตำแหน่งคนเผาผีเคลื่อนตัวสู่ผู้ชำนาญ กล่าวคือนอกจากสัปเหร่อจะมีความรู้ความสามารถด้านการเผาศพแล้ว ยังต้องมีความชำนาญในการดูแลซ่อมแซมเตาเผาไฟฟ้าอีกด้วย คนเผาผีมีบทบาทมากขึ้นผ่านการพัฒนาของเมรุในปัจจุบัน ดังเช่นการเป็นช่างซ่อมบำรุงเตาเผาศพ ดังคำกล่าว

“...เมื่อสัปเหร่อของวัดได้เสียชีวิตลง เจ้าอาวาสจึงชักชวนให้น้ำมารับหน้าที่เป็นสัปเหร่อแทน เพราะเจ้าอาวาสมองว่าน้ำไว้ใจได้ และยังเป็นคนสนิทของทางวัด รวมทั้งมีความรู้ในเรื่องการช่างอยู่แล้ว เจ้าอาวาสจึงขอช่วยให้น้ำจัดการศพที่นี่ จึงมีหน้าที่เผาศพและซ่อมเตาเผาศพเพราะเตาเผาที่วัดเป็นเตาเผาไฟฟ้าแบบไร้มลพิษที่มีราคาแพงต้องมีผู้ดูแลเป็นพิเศษ จำต้องหาความรู้ในเทคนิคการซ่อมแซมดูแลเตาเผาชนิดนี้เป็นพิเศษ ค่าตอบแทน ไม่มี ถือว่าเป็นการดูแลเครื่องมือทำมาหากิน...”

(Interview Wongmaksakul
10 September 2017)

3.5) คนเผาผียุคใหม่ขายไก่ย่าง

จากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า เมื่อเศรษฐกิจได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมยุคทุกสมัย ซึ่งในปัจจุบันอาชีพของคนเผาผีก็ถือว่าไม่มีเงินเดือน เหมือนกับอาชีพอื่น ผู้ที่ให้เงินเดือนแก่คนเผาผีก็คือวัด เงินเดือนที่คนเผาผีได้นั้นก็เป็นค่าแรงที่ช่วยเผาศพอาจจะไม่มากมายเพราะขึ้นอยู่กับจำนวนการเผาศพของวัด ถ้าวัดไหนมีการเผาศพจำนวนมาก คนเผาผีก็จะได้เงินมากกว่าวัดที่มีจำนวนเผาศพน้อยลงมา ดังคำกล่าว

“...เมื่อก่อนพิธีการเผาศพของคนเผาผีเป็นการช่วยเหลือกันในสังคม แต่เมื่อมีการเผาศพโดยเมอร์เผาถ่านเข้ามาคนเผาผีได้เงินในการเผาศพละ 300 - 500 บาท ต่อมายุคปัจจุบันนี้ได้พัฒนามาเป็นเมอร์เผาศพแบบไฟฟ้าที่มีราคาเผาแต่ละครั้ง 4,000 - 5,000 บาท โดยคนเผาผีได้เงินในการเผาศพละ 1,000 - 1,500 บาท...”

(Interview Wongmaksakul
9 December 2017)

“...ในอดีตคนเผาผีทำหน้าที่เผาศพเพียงอย่างเดียว แต่เมื่อเวลาผ่านไปเศรษฐกิจก็ปรับตัวสูงขึ้น สินค้าต่าง ๆ มีราคาเพิ่มขึ้น คนเผาผีเองได้มีอาชีพเสริมเข้ามาเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ตนเองในการดำรงชีวิต...”

(Interview Wattanapoka
3 December 2017)

“...ลำพังเงินที่ได้จากการเผาศพไม่เพียงพอกับเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันนี้ ต้องมีอาชีพเสริมเข้ามาช่วย อาชีพเสริมที่กล่าวมาคือการขายไก่ย่างช่วยกันกับภรรยาขายไก่ย่างหน้าวัด เพื่อนำเงินมาเลี้ยงดูครอบครัว ให้ลูกไปโรงเรียน เสียค่าน้ำค่าไฟ ซึ่งแต่ละเดือนนั้นจะมีรายได้เพิ่ม 4 - 5 พันบาท ก็พออยู่ได้...”

(Interview Seingloy 26 November 2017)

กล่าวโดยสรุป เมื่อเศรษฐกิจได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคมทุกยุคทุกสมัย ในอดีตคนเผาผีทำหน้าที่เผาศพที่เป็นการช่วยเหลือกันในสังคม ต่อมายุคปัจจุบันอาชีพของคนเผาผีถือได้ว่ามีเงินเดือนเหมือนกับอาชีพอื่น ผู้ที่ให้เงินเดือนแก่คนเผาผีก็คือวัด และเงินเดือนที่คนเผาผีได้นั้นก็เป็นค่าแรงที่ช่วยเผาศพอาจจะไม่มากมายเพราะขึ้นอยู่กับจำนวนการเผาศพของวัด ซึ่งในยุคแห่งการเปลี่ยนผ่านการเผาผีแบบเมรุ ในช่วง พ.ศ. 2520 - 2530 คนเผาผีได้เงินในการเผาศพ ศพละ 300 - 500 บาท ต่อมายุคปัจจุบันนี้ได้พัฒนามาเป็นเมรุเผาศพแบบไฟฟ้าไร้มลพิษที่มีราคาเผาแต่ละครั้ง 4,000 - 5,000 บาท โดยคนเผาผีได้เงินในการเผาศพละ 1,000 - 1,500 บาท แต่ละเดือนจะมีประมาณ 4 - 5 ศพ เงินเดือนที่คนเผาผีได้ก็จะตกอยู่ 5,000 - 7,000 บาท ซึ่งไม่พอใช้ในครัวเรือน คนเผาผีจึงได้มีอาชีพเสริมเข้ามาเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวในการดำรงชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการประกอบงานช่าง การทำงานรับจ้างทั่วไป การเป็นพ่อค้าไก่อ่าง เนื่องจากปัจจุบันหากไม่มีเงินก็ถือว่าใช้ชีวิตอยู่อย่างลำบากเพราะทุกอย่างก็ขึ้นอยู่กับเงิน

3.6) คนเผาผีไฮเทค: ใช้ Facebook Line สื่อสารรับงานศพ

จากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่า ปัจจุบันระบบการสื่อสารรวดเร็วมาก มีโทรศัพท์ มี Facebook มี Line เข้ามาช่วยอาชีพคนเผาผีสะดวกมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อกับเจ้าภาพ การติดต่อกับพระสงฆ์ การติดต่อกับกลุ่มที่ให้บริการในงานศพ เป็นต้น นอกจากนี้คนเผาผีในยุคปัจจุบันนั้น จะต้องไขว่คว้าหาความรู้ ศึกษาอยู่ตลอดเวลา เพราะว่าการเผาศพตอนนี้ง่ายใคร ๆ ก็สามารถทำได้ ฉะนั้นทุกคนต้องพยายามต้องมีความรู้เรื่องพิธีกรรม ตามความเชื่อ คติค่านิยม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับญาติพี่น้องผู้ตายว่าสามารถทำให้เขาสบายใจที่สุด ทำให้รู้ว่าญาติเขาได้ไปสู่ภพภูมิที่ดี ไม่มีกังวลใด เพราะฉะนั้นคนเผาผียุคใหม่ต้องแต่งตัวดี รู้จักพระ รักชาติ ไม่เมาเหล้า เข้าอบรมรู้ศึกษารับขั้นตอนการเผา การทำพิธี พกพาโทรศัพท์ไว้ทำการติดต่อสื่อสาร ไม่ว่าจะเป็นทาง Facebook Line เป็นต้น สะท้อนจากคำพูด

“...อันนี้สำคัญมาก การที่เราแต่งตัวดี เราไม่กินเหล้า เข้าอบรมมีความรู้ อย่างผมเข้าอบรมของกรมควบคุมมลพิษ จนได้รับเกียรติบัตร และเสื่อเอาไว้ใส่ตอนทำพิธีเผาศพ มีความรู้ความเข้าใจในพิธี แนะนำเจ้าภาพได้อย่างถูกต้องจะทำให้เขามีความน่าเชื่อถือว่าทำศพของญาติเขาให้ไปดีมีสุข ตามขั้นตอนความเชื่อ อันนี้บางครั้งจะส่งผลต่อราคาค่าเผาศพที่เขาจะตอบแทน (ทิป) เราเพิ่มโดยที่เราไม่ต้องเรียกจากเขาเลย ที่สำคัญตอนนี้ผมก็มีเฟซบุ๊ก (Facebook) ของผม มีไลน์ (line) ส่วนตัวไว้ติดต่อเวลาญาติใครตาย หรือ ติดต่อกับคนที่เกี่ยวข้อง กับงานศพ หรือใช้นิมิต์พระ อันนี้สำคัญมากต่อการทำงานของผม สะดวก รวดเร็วไม่เปลืองค่าเดินทางไปในการติดต่อแต่ละอย่างเหมือนเมื่อก่อน...”

(Interview Dam 15 November 2017)

3.7) ผู้ประกอบการงานศพ: คนเผาผีเมืองสมัยใหม่

จากคำบอกเล่าของผู้ให้สัมภาษณ์พบว่า จังหวัดนครศรีธรรมราช เริ่มมีการเผาแบบเมรุไฟฟ้าครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2540 กระทั่งปัจจุบัน โดยทางเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช เห็นว่าวัดชะเมา เป็นสถานที่ที่ใช้ประกอบพิธีเผาศพหลักของชาวชุมชนในเทศบาล อยู่ในเขตชุมชนเมือง ชาวบ้านอาศัยอยู่หนาแน่น ทั้งหน่วยงานราชการ โรงเรียน สถานที่สำคัญ ทั้งนี้ การเผาศพที่ฌาปนสถานวัดชะเมานั้นแต่ละเดือนทำการเผาศพจำนวนไม่น้อยกว่า 30 ศพ ซึ่งการเผาแบบเดิมนั้นใช้ถ่านไปในการเผาก่อให้เกิดมลพิษทั้งกลิ่นและควัน รบกวนคนในชุมชนเมือง ซึ่งหลายคนเกรงกระทบสุขภาพ เนื่องจากบางศพนั้นเป็นโรคร้ายแล้วเสียชีวิตมาเผา ดังนั้นจึงได้มีการอนุมัติงบประมาณ 3 ล้านบาท เพื่อก่อสร้างเตาเผาแบบไฟฟ้า ขึ้นซึ่งดำเนินการมาถึงปัจจุบันนี้

ในช่วงเวลาดังกล่าวนั้น สภาพสังคมและเศรษฐกิจชุมชนเมือง นครศรีธรรมราชได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก อาจเกิดเพราะวิกฤติเศรษฐกิจ ชาวชุมชนเองก็ต้องปรับตัวทำงานเพื่อหาเงิน ย้ายถิ่นฐานไปทำงาน ประกอบธุรกิจต่าง ๆ นานา ทำให้ประเพณีการจัดการงานศพเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง คนส่วนใหญ่เมื่อมีญาติพี่น้องเสียชีวิตก็จะประสานมายังคนที่ดูแลการจัดพิธีศพ ซึ่งส่วนใหญ่คนเฒ่าผีจะเป็นคนดำเนินการเพื่อนำศพมาไว้ที่วัด ทำพิธีตั้งแต่มัดตราสัง สวด เทศนา เผา ที่วัดจบกระบวนการ ซึ่งแต่ละงานนั้นมืองค์ประกอบการดำเนินการมาก ตั้งแต่การจัดซื้อโลง มาเตรียมใส่ศพ การจัดซื้อดอกไม้ธูปเทียน การนิมนต์พระสวด เทศนา เครื่องเสียง อาหารการกิน ของชำร่วยแจกในงานศพ เป็นต้น ซึ่งส่วนใหญ่คนเฒ่าผีจะรับผิดชอบได้หมด ดังคำสัมภาษณ์

“...คนเฒ่าผียุคปัจจุบันนี้ ต้องมีเครือข่าย ผู้ประกอบการเกี่ยวกับงานศพเกือบทั้งระบบ เพราะบางทีญาติคนตาย เจ้าภาพโทรมาประสาน หรือ เจ้าภาพที่เขาทำงานตามหน้าที่ ลางานไม่ได้ ไม่มีเวลา หรือ อยู่ต่างจังหวัด เขาจะประสานเข้ามา เพื่อเอาศพมาไว้ที่วัด เขาก็โทรมาประสานถามเรา ให้เรดำเนินการให้ทั้งหมดติดต่อโลงศพ ติดต่อดอกไม้ พวงหรีด ร้านของชำร่วย เครื่องเสียง เครื่องไทยธรรม จัดการเรื่องพระ อาหาร เครื่องดื่ม จีปาถะ แล้วค่อยมาคิดราคากับเจ้าของร้านที่รับผิดชอบ อันนี้เขาจะให้ค่าประสาน หรืออาจรวมในค่าเผาศพ หรือ ให้เราประสานให้หมดเขาแค่เอาเงินมาให้เรา เราจ่ายจะนำไปจ่ายกับคนรับจ้างอีกทีหนึ่ง บางทีเขาก็ให้มาเป็น 100,000 เลย ให้เรารับผิดชอบทั้งงาน เพราะฉะนั้นเราเองต้องมีเครือข่าย ต้องรู้จักกลุ่มคนเหล่านี้ และมีความรู้เรื่องราคาของต่าง ๆ ด้วย...”

(Interview Boonchai 17 December 2017)

กล่าวโดยสรุป ในยุคปัจจุบันหลายวัดในชุมชนเมืองจังหวัดนครศรีธรรมราชปรับเปลี่ยนรูปแบบการเผาศพจากการเผาเป็นเตาเมรุใช้ถ่าน มาเป็นการเผาแบบน้ำมันหรือแก๊ส เนื่องจากพื้นที่อยู่ในชุมชน มีครัวเรือนหนาแน่น ควันกลิ่นส่งผลกระทบต่อรบกวน ชาวชุมชนเมืองจึงมีการเรียกร้องและให้การปรับเปลี่ยนโดยวิธีการเผาแบบไร้ควัน ซึ่งบางวัดมีการทอดกฐิน ทอดผ้าป่า ทำบุญนำเงินสร้างเมรุดังกล่าว บางวัดได้รับความอนุเคราะห์อุดหนุนงบประมาณจากหน่วยงานของรัฐ อย่างไรก็ตามเมื่อวิธีการเผาเปลี่ยนแปลงไป คนเผาผีเอง ก็มีการเปลี่ยนวิธีคิดวิถีปฏิบัติไปด้วย ได้แก่ ใส่สุทเทาศพ เนื่องจากเป็นการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย ให้เกียรติทั้งผู้ตายและผู้เข้าร่วมในพิธีกรรม เป็นการแสดงให้เห็นว่าแม้จะเป็นเพียงคนเผาผีก็สามารถแต่งกายให้ดูดีเหมือนอาชีพอื่นได้ และแม้ว่าปัจจุบันนี้จะมีการเผาแบบทันสมัย มีเตาแบบไฟฟ้า แต่คนเผายังคงมีความเชื่อเรื่องการเบียดเบียนกัน การทำบุญกุศล การทำดี คนเผาผียังยึดถือปฏิบัติ แม้บางอย่างถูกละเลยห่างหายไปตามกาลเวลาตามความเจริญของเมือง แต่ยังมีบางรายที่ยังคงหากินกับศพรับเงินจากญาติของผู้ตายโดยตรงแล้วยังมีการเรียกร้องค่าทำศพอีกต่างหากและมีการเก็บเงินจากในโรงศพทั้งที่เป็นเหรียญและธนบัตรใส่กระเป๋าทัวเอง ทั้งนี้ ยังพบอีกว่าคนเผาผีบางคนเคลื่อนตัวสู่ผู้ชำนาญในการดูแลซ่อมแซมเตาเผาไฟฟ้าและเป็นช่างซ่อมบำรุงเตาเผาศพ และอีกหลายคนยังมีการประกอบอาชีพอื่นนอกเหนือจากการเผาศพ เช่น ขายไก่ย่าง ช่างก่อสร้าง รับจ้างทั่วไป เพื่อให้ได้รายได้จุนเจือครอบครัวเพิ่มขึ้น หลายคนมีการใช้เครื่องมือสื่อสาร โทรศัพท์ ใช้ Facebook Line สื่อสารติดต่อกับเจ้าภาพ พระสงฆ์ กลุ่มที่ให้บริการในงานศพ และสุดท้ายบางคนมีหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบประสานงานงานศพทั้งระบบผันตัวเองมาเป็นผู้ประกอบการงานศพอย่างเต็มตัว

บทสรุป

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของผู้คนทั้งมิติทางด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ ก็มีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นเดียวกับกระบวนการจัดการศพ ทั้งรูปแบบตลอดไปถึงคนที่จัดการศพอย่าง “สับเร่อ” ก็จำต้องปรับตัว มีการเปลี่ยนแปลง “อัตลักษณ์” ในหลากหลายรูปแบบสอดคล้องตามแนวคิด “Identity” ซึ่งจากการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ

“คนเผาผี” ในเขตชุมชนเมืองนครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561 พบว่า กระบวนการกลายเป็นคนเผาผีมีวิถีที่แตกต่างกันกล่าวคือ สืบทอดรุ่นสู่รุ่น จากการ บวชเรียนลาสิกขามาเป็นคนเผาผี และจากการเป็นคนลงเตินท์บริการงานศพผันตัวมา เป็นคนเผาผี ในส่วนของอัตลักษณ์ของคนเผานั้นเปลี่ยนแปลงเด่นชัดและแตกต่างกันออกไปตามแต่ละยุคสมัย 3 ยุค กล่าวคือ 1) คนเผาผียุคเชิงตะกอน (พ.ศ. 2500 - 2520) จะมีอัตลักษณ์คนชั้นต่ำ น่ากลัว กินข้าววัด นอนศาลา ได้เมียหมา ห่มผ้าผี เป็นเจ้าคาถา / เจ้าพิธี เป็นคนบุญไม่ใช่คนบาป 2) คนเผาผียุคเมรุเผาศพแบบเตาถ่าน (พ.ศ. 2520 - 2530) จะมีอัตลักษณ์ที่เป็นเจ้าหน้าที่ประจำเมรุ พร้อมพรั่งด้วยคาถา มืดศาสตร์คืออาวูธ และ 3) คนเผาผียุคเตาเผาแบบไฟฟ้า (พ.ศ. 2540 - 2561) จะมีอัตลักษณ์ใส่สูทเผาศพ เป็นคนทันสมัยแต่ใส่ใจในกฎชดใช้กรรม มีการหากินกับศพ เห็นเงินเป็นใหญ่ มี High Skill เป็นช่างเทคนิคซ่อมเตาเผาศพได้ มีอาชีพหลากหลาย เป็นคนขายไถ่อย่าง รู้จักใช้ Facebook Line สื่อสารรับงานศพ เป็นผู้ประกอบการงานศพไปในตัว ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ดังกล่าวเป็นผลพวงของกระบวนการที่ เรียกว่าภาวะความทันสมัยซึ่งมองทุกอย่างเป็น “มูลค่า” แทนที่คำว่า “คุณค่า” เป็น กระบวนการกลายเป็นสินค้า ทำให้อัตลักษณ์คนเผาผีถูกลดทอน “คุณค่า” ทั้งในมิติ ความเชื่อ ระบบความสัมพันธ์ของสังคม ต้องปรับเปลี่ยนโดยมีเงื่อนไขทางการเงิน หรือระบบทุนเป็นหลักใหญ่ สอดคล้องกับงานศึกษาของ Lertsukprasert (2005) ที่ระบุว่า การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ทำให้การจัดการศพมีมูลค่าการแลกเปลี่ยนทางด้าน เศรษฐกิจที่สูงมาก ส่งผลต่อการจัดการศพและคนที่เกี่ยวข้องกับศพทั้งระบบส่วนงาน ของ PramahaJaran (2009) กล่าวว่า พิธีศพกลายเป็นงานศพของธุรกิจขายโลงศพ ขายปราสาทศพ ขายพวงหรีด ธุรกิจของกลุ่มฌาปนกิจสงเคราะห์และกิจกรรมซื้อขาย การจัดพิธีกรรม ส่งผลให้คนเผาผีเมื่อนั้นเป็น “ผู้ประกอบการงานศพ” สอดคล้องกับ งานศึกษาของ Manittayakun (2007) ที่สรุปว่า สัปเหร่อในกรุงเทพมหานคร ทุกคน มีรายได้ประมาณเดือนละ 10,000 - 20,000 บาท ส่วนใหญ่มีอาชีพเสริมเป็นการรับ จัดเลี้ยงเมื่อมีงานศพ หรือรับจัดการงานศพทั้งงาน ซึ่งกระบวนการเปลี่ยนแปลง “อัตลักษณ์” นี้เกิดขึ้นภายใต้อิทธิพลของระบบสังคมสมัยใหม่ หรือระบบโลกาภิวัตน์ สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ที่ว่า โลกาภิวัตน์เป็นหัวใจหลักของการเกิด การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในยุคปัจจุบัน ทำให้การหยิบยืมผสมผสานทางวัฒนธรรม

ซับซ้อนและหลากหลาย สิ่งเหล่านี้กระทบต่อจิตสำนึก ทำให้เกิดการทบทวนค้นหาตำแหน่งของตนเอง เกิดการทบทวนและการสร้างความหมายใหม่แก่อัตลักษณ์ นำไปสู่การเสนอค่านิยมและแบบแผนชีวิตแบบใหม่ขึ้นมา การสร้างภาพอัตลักษณ์กลายเป็นส่วนสำคัญของระบบบริโภคนิยม

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ของ “คนเผาผี” ในเขตชุมชนเมือง จังหวัดนครศรีธรรมราช ในช่วง พ.ศ. 2500 - 2561 เท่านั้น ควรมีการศึกษาประเด็นนี้เพิ่มเติมในเขตพื้นที่ชุมชนเมืองของจังหวัดอื่น และ ในบริบทพื้นที่ชุมชนชนบทในภูมิภาคต่าง ๆ ของภาคใต้เป็นการเปรียบเทียบพลวัตและกระบวนการเปลี่ยนแปลงอัตลักษณ์ตัวตนของคนเผาผี จะทำให้เข้าใจคนเผาผีในบริบทต่าง ๆ อย่างลึกซึ้ง นำไปสู่ความเข้าใจอันดีในสังคมมนุษย์ เป็นฐานข้อมูลในการพัฒนามนุษย์และพัฒนาสังคมอย่างลึกถึงแก่น

References

- Boonprakarn, K. (2016). *Phū khā khām dēnthai - Mālēsīa læ phūnthī chīwit nai talāt pādangbēsā* [Thai-Malaysian Cross-Border Traders and the Life Space in the Market Padang Besar]. Chiangmai: Centre for ASEAN Studies Chiang Mai University.
- Fuangfusakul, A. (2003). *Attalak* [Identity]. Bangkok: National Research Council Thailand.
- Giddens, A. (1992). *The Transformation of Intimacy Sexuality, Love, and Eroticism in Modern Societies*. Stanford University Press.
- Hall, S. (1996). *Questions of Cultural Identity*. London: SAGE.
- Jitniratana, N. (2010). *Attalak chumchon* [Community Identities]. Songkla: Thaksin University.
- Lertsukprasert, P. (2005). *Krabūankān klāi pen sinkhā khōng phī-thīkam ngān sop* [Commoditization of funeral services]. Bangkok: Chulalongkorn University.
- Luengaramsri, P. (1998). *Attalak chāttiphan læ khwāmpen chāi khōp* [Ethnic Identity and Marginalization]. Bangkok: O.S. Printing House.
- Manittayakun, C. (2007). *Withī chīwit sapparē nai Krung Thēp Mahā Nakhōn* [Alternative: Way of life of the undertakers in Bangkok Metropolitan]. Bangkok: Silpakorn University.
- Na Nakorn, V. (2008). Phithī sop phāk tai, in *sārānukrom watthanatham Thai phāk tai* [Southern Funeral Ceremony, in Encyclopedia of Southern Thai Culture]. Bangkok: Encyclopedic Cultural Foundation, Thailand.
- Noonsuk, P. (1998). *Prawattisāt thōngthin nakhōn sī tham rāt* [Local history of Nakhon Si Thammarat]. Nakhon si thammarat: Nakhon si thammarat Ratchaphat Institute.
- Praphiphatpong. (2001). *Kān plianplāng kānchat ngān sop khōng chāo phut kōranī suksā bān mun tambon nāprang ‘amphē pong chāngwat Phayao* [A Study on Changes in Buddhists' Funeral Ceremony: A Case Study on Banmoon Village, Naprang Sub-District, Pong District, Phayao Province]. (Master's thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University).

- PramahaJaran. (2553). *Kānsuksā nēokhit khwām chūa chēng watthanatham nai kānsāng prāsāt sop khōng chāo phut lānnā* [Study of Cultural Concept of Lanna Buddhist on Small Castle Construction for the Corpse]. (Master's thesis, mahachulalongkornrajavidyalaya University).
- Pongpaiboon, S. (2001). *Khrōngsāng læ phonlawat watthanatham phāk tai kap kānphatthanā* [Structure and Cultural Dynamics of the Southern with Development]. Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Photchanānukrom chabap rāthabanthittayasathān Phō.Sō. sōngphanhārōihāsipsī* [The Royal Institute Dictionary 2011]. (2017). Retrieved September 12, 2017, from <http://www.royin.go.th/dictionary/>.
- Satienkoset. (1998). *Kānsuksā rūang praphēnī Thai* [Study of Thai traditions]. Bangkok: Bophit Printing Co., Ltd.
- Wongtad, P. (1991). *Phithīkam kēokap khwāmtāi nai prathēt Thai* [Rituals about Death in Thailand]. Bangkok: Amarin Printing.

Interviewees:

- Boonchai (alias). Crematory of Cholchanian Temple, Nai Muang, Muang Nakhon Si Thammarat. 17 December 2017.
- Dam (alias). Crematory of Chamao Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 15 November 2017.
- Prakrusamusomtob (alias). Boonarop Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 20 September 2017.
- Prapaladkasem (alias). Chamao Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 5 September 2017.
- Parksopoe, P. Boonarop Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 4 November 2017.
- Seingloy, A. Crematory of Cholchanian Temple, Nai Muang, Muang Nakhon Si Thammarat. 23, 26 November 2017.
- Watthanapoka, T. Crematory of Chamao Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 3 December 2017.
- Wongmaksakul, P. Boonarop Temple, Tha Wang, Muang Nakhon Si Thammarat. 10 September 2017, 9 December 2017.